

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์สมเด็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นเอกอัครบุคคลในโลก ทรงเป็นอจรรย์บุคคล ได้สำเร็จพระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณบรรลุมุติธรรมด้วยพระองค์เอง ด้วยอำนาจพุทธบารมี ทรงมีพระปัญญาญาณอันเชี่ยวชาญในวิมุตติธรรม เมื่อเกิดขึ้นในโลกย่อมเกิดเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่ออนุเคราะห์โลก และทรงบำเพ็ญพุทธกิจประดิษฐานพระบวรพุทธศาสนาด้วยพระมหากุณา โลกพลันปรากฏมีวิมุตติธรรมรุ่งเรืองสว่างไสว เป็นความปรากฏแห่งจักขุใหญ่ เป็นความปรากฏแห่งโอภาสอย่างยิ่ง เป็นความปรากฏแห่งอนุตริยะทั้งหลาย เป็นการแทงตลอดธาตุเป็นอันมาก เป็นการแทงตลอดโลกธาตุต่าง ๆ^๑

พระพุทธคุณ คืออะไร ? มีคัมภีร์ต่าง ๆ (วรรณกรรม) ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้ให้ความหมายของคำว่า “พระพุทธคุณ” ไว้อย่างมากมาย เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์ฎีกา ตลอดจนตำราวิชาการต่าง ๆ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอยกบทความของพระพุทธคุณจากคัมภีร์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก (เล่มที่ ๑๒) พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ มหามกวรรค มหาตณฺหาสยสูตร ได้อธิบายถึง พระพุทธคุณ ความว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตอุบัติขึ้นมาในโลกนี้ เป็นอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยตนเองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารathiผู้ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค ตถาคตนั้นรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกและสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ด้วยตนเองแล้วจึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน คหบดี บุตรคหบดี หรืออนุชน (คนผู้เกิดภายหลัง) ในตระกูลใดตระกูลหนึ่งย่อมฟังธรรมนั้น ฟังธรรมนั้นแล้วได้ศรัทธาในตถาคต^๒

^๑ดูรายละเอียดใน พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), **วิมุตติรัตนมาลี เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า ๒๐๐๐, ๒๕๕๕), หน้า ๖๗-๖๘.

^๒ดูรายละเอียดใน ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๑๐/๓๖๖, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๑๐/๔๔๖.

ในคัมภีร์อรรถกถาภาษาไทย พระวินัยปิฎก มนต์ปาติกา ภาค ๑ พระพุทธโฆสเถระ รจนา ตติยสังคีติกถา อธิบายพระพุทธรูป พระรณนาพระวินัยว่าด้วย โลกวิทู ความว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า “โลกวิทู” เพราะทรงรู้แจ้งโลกโดยประการทั้งปวง จจริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทรงรู้ คือทรงทราบ ได้แก่ทรงแทงตลอดโลกโดยประการทั้งปวง คือ โดยสภาวะ โดยเหตุเกิด โดย ความดับ โดยอุบาย แห่งความดับ สมดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สุดแห่งโลก ที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ ‘พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้’ ด้วยการไปเราไม่กล่าวว่าการที่ บุคคลยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลกจะทำให้ที่สุดแห่งทุกขได้ อนึ่ง เราบัญญัติโลก ความเกิดแห่งโลก ความดับ แห่งโลก และข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งโลก ในร่างกายที่มีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญา มีใจนี้เอง”

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ปริจเฉทที่ ๗ ฉอนุสสติเนเทศ อนุสสติ ๑๐ ประการ เรื่องที่ ๑. พุธานุสสติกถา วิธีเจริญพุธานุสสติก็มีภูมฐาน ได้อธิบายบทพระพุทธรูป ความว่า ในอนุสสติ ๑๐ อันโยคีผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว มีความประสงค์จะเจริญพุธานุสสติเป็นประการ แรก พึงไป ณ ที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ณ เสนาสนะอันควร แล้วพึงระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาค เจ้าเนื่อง ๆ อย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ๑. อรหะ เป็นพระอรหันต์ ๒. สมมาสมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ๓. วิชชาจรณสมปนโน เป็นผู้ทรงสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยา ๔. สุคโต เป็นผู้เสด็จไปดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้แจ้งโลก ๖. อนุตตโร ปริสสัทมมสารถิ ทรงเป็นสารถิผู้ฝึกบุรุษที่ควร ฝึก ๗. สตถา เทวมนุสสานิ ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ ทรงเป็นพุทธ ๙. ภควา ทรงเป็นภควา^๓

ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ อธิบายบทพระพุทธรูป ความว่า พุทธรูป หมายถึง คุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มี ๙ คือ ๑. อรหะ เป็นพระอรหันต์ ๒. สมมาสมพุทโธ ตรัสรู้เองโดยชอบ ๓. วิชชาจรณสมปนโน ถึงพร้อมด้วยวิชาและ จรรยา ๔. สุคโต เสด็จไปดีแล้ว ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้แจ้งโลก ๖. อนุตตโร ปริสสัทมมสารถิ เป็นสารถิฝึก คนที่ฝึกได้ไม่มีไครยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสานิ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้ตื่นและผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค

พระพุทธรูปทั้งหมดนั้น เมื่อกล่าวโดยย่อแล้วมี ๒ คือ ๑. พระปัญญาคุณ พระคุณคือ พระปัญญา ๒. พระกรุณาคุณ พระคุณคือ พระมหากรุณาคุณ สำหรับในประเทศไทย ย่อเป็น ๓ คือ ๑. พระปัญญาคุณ พระคุณ คือ พระปัญญา ๒. พระวิสุทธิคุณ พระคุณคือ ความบริสุทธิ์

^๓ดูรายละเอียดใน วิ.อ. (บาลี) ๑/๑/๑๑๒, วิ.อ. (ไทย) ๑/๑/๑๔๓-๑๕๓.

^๔ดูรายละเอียดใน พระพุทธโฆสเถระ รจนา, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔๔-๓๔๕.

๓. พระกรุณาคุณ พระคุณคือ พระมหากรุณาคุณ^๕

ในงานศึกษาวิจัยฉบับนี้ มีความสนใจที่จะศึกษา “พระพุทธคุณ” ที่มาในบทที่ ๕ ความว่า โลกวิทู เป็นผู้รู้แจ้งโลก

พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า **โลกวิทู** เพราะทรงรู้แจ้งโลกโดยประการทั้งปวง จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงรู้ คือทรงทราบ ได้แก่ทรงแทงตลอดโลกโดยประการทั้งปวง คือโดยสภาวะ โดยเหตุเกิด โดยความดับ โดยอุบายแห่งความดับ สมดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า "เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สดุแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า, พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้, ด้วยการไป เราไม่กล่าวว่าการที่บุคคลยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลกจะทำได้ทุกขได้ อนึ่ง บัญญัติโลก ความเกิดแห่งโลก ความดับแห่งโลก และข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งโลก"^๖

คำว่า "โลก" จากพระพุทธพระพุทพจน์ในข้อต่าง ๆ เราจะพบว่าพระองค์ได้อธิบายเรื่องในเอาไว้หลายประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ (๑) ความหมายในเชิงจริยศาสตร์ ได้แก่ โลก คือ **สังขาร** จากพระพุทธพจน์ข้อที่ว่า "นี้แน่อาวโส เราบัญญัติโลก ความเกิดแห่งโลก ความดับแห่งโลก และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับโลกในร่างกายอันยาวประมาณ ๑ วา มีสัญญาและใจ" ประเด็นนี้ทำให้เรามองเห็นโลกในความหมายนี้อย่างเด่นชัดว่า หมายถึงการปรุงแต่งทางอารมณ์ในขณะที่ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส เป็นต้น (๒) ความหมายในเชิงมนุษยศาสตร์ ได้แก่ โลก หมายถึง **หมู่มนุษย์** ความหมายนี้ เราสามารถประเมินได้จากพระพุทธพจน์ข้อที่ว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข และเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก" คำว่า "โลก" จากคำว่า "โลกานุกัมปายะ" ทำให้เราได้มองเห็นถึงการที่พระองค์หมายถึง "หมู่มนุษย์" นั่นเอง (๓) ความหมายในเชิงภูมิศาสตร์ โลก หมายถึง **แผ่นดิน** เมื่อศึกษาจากพระพุทธพจน์ข้อที่ว่า "ท่านผู้รู้แจ้งโลก" มีปัญญาดี ถึงที่สุดแห่งโลกอยู่จบพรหมจรรย์แล้ว เป็นผู้สงบ รู้ที่สุดแห่งโลกแล้ว ย่อมไม่ปรารถนาโลกนี้ และโลกอื่น"^๗

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๙-๒๗๐.

^๖ คำว่า โลก ความเกิดแห่งโลก ความดับแห่งโลก และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก ในที่นี้ หมายถึง ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมรรคสัจ ; อง.จตุกก.อ. (บาลี) ๒/๔๕/๓๔๕, พุ.จุ.อ. (บาลี) -/๖๕/๒๔.

^๗ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธินุญยากกร), รศ.ดร., เรื่อง “**สัมมนาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**”, หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๒ – ๑๑๓ (เอกสารการบรรยาย).

ในทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของคำว่าโลก คือ สิ่งที่จะต้องแตกสลายไปเป็นธรรมดา โดยกล่าวถึงโลกที่เป็นความรู้ของพระพุทธเจ้ามีประเภทต่างๆ ตั้งแต่โลก ๑ จนถึงโลก ๑๘ เป็นต้น สรุปลง รวมเป็นความรู้โลก ๓ ประการ คือ สังขารโลก, สัตวโลก และโอกาสโลก แต่โลกที่พระพุทธเจ้ามุ่งสอนให้รู้จัก คือสังขารโลก ได้แก่ โลกคือสังขารร่างกายของมนุษย์ อันมีใจครองนี้ ซึ่งกล่าวโดยรวมก็คือ ชีวิตนั่นเอง เพราะการรู้จักโลกคือสังขารร่างกายนี้เท่านั้น ที่จะทำให้มนุษย์ถึงที่สุดโลก สันนิเลศ สันทุกซ์ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

พระพุทธคุณบทโลกวิทูในพระพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณกรรมไทยศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อ ประเพณี เริ่มแรกคนไทยในสุโขทัยนับถือผีสงเทวดา ต่อมาได้มีชนชาติอื่นนำศาสนาที่มีหลักปฏิบัติ ที่มีแบบแผนเข้ามาเผยแพร่ จึงได้นำความเชื่อของศาสนาเหล่านั้นมาผสมผสานกับความเชื่อเดิมของตน การศึกษาวรรณกรรม โดยเน้นถึงความคิดทางการเมือง การปกครองที่แทรกอยู่ในวรรณกรรมต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงลักษณะการดำเนินการปกครองบ้านเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองของกษัตริย์หรือชนชั้นนักปกครอง รวมทั้งลักษณะเด่นของความคิดทางการเมืองที่ผสมผสานเอาความคิดทางศาสนาเข้าด้วยกันในวรรณกรรมไทยก็เช่นเดียวกันโดยเฉพาะวรรณกรรมสมัยสุโขทัยซึ่งถือว่าเป็นยุคแรกที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงให้เห็นว่าได้รับเอาอารยธรรมทางศาสนา และอารยธรรมทางการเมืองของอินเดียมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนนำเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ประโยชน์ในทางการเมืองการปกครอง^๔

วรรณกรรมและวรรณคดีเป็นมรดกตกทอดกันมาแต่อดีต และเป็นกระจกสะท้อนภาพสังคมที่เป็นเจ้าของวรรณกรรมตามยุคสมัยที่แต่ง จึงทำให้คนรุ่นหลังได้มาศึกษาหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น วรรณกรรมมีหลายประเภท ได้แก่ วรรณกรรมพระพุทธศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมคำสอน วรรณกรรมนิทาน ฯลฯ แต่วรรณกรรมส่วนใหญ่มักมีเค้ามาจากนิทานซึ่งอาจจะเป็นนิทานปรัมปรา นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน นิทานนี้มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมและวรรณคดีของทุกชาติทุกภาษา หลาย ๆ ชาติมีนิทานเป็นของตนเอง นิทานบางเรื่องจึงมีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกันในหลายชาติหลายภาษา^๕

^๔ พระศรีสุธรรมเมธี (สุเทพ ผุสสธมโม), “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อความคิดทางการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ศึกษาเฉพาะกรณี: ไตรภูมิพระร่วง (เตภูมิกถา)”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^๕ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, “คติความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น ถือว่ามีบทบาทมาตั้งแต่ยุคสุโขทัย อยุธยา จนถึงยุครัตนโกสินทร์ ซึ่งในยุครัตนโกสินทร์ก็ถือว่าท่านสุนทรภู่เป็นหนึ่งในกวีเอกสมัยนี้ด้วย งานวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่อง ได้สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้มากมาย อาจเป็นเพราะช่วงชีวิตของสุนทรภู่ขณะที่ประพันธ์นิราศภูเขาทองและนิราศเมืองเพชรต้องเผชิญกับความยากลำบากและทุกข์ยากของชีวิตมาากจึงสามารถทำให้สุนทรภู่มีความเข้าใจในคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้งและแสดงออกทางงานวรรณกรรมของท่านได้อย่างแยบยล^{๑๐}

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า “อิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาความหมายของพระพุทธคุณบทโลกวิทูในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ซึ่งจะกล่าวในบทที่ ๒ ของงานวิจัยนี้ (๒) เพื่อศึกษาประเภทแห่งโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้ง ว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งจะกล่าวในบทที่ ๓ ของงานวิจัยนี้ และ(๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างไรต่อวรรณกรรมไทย ซึ่งจะกล่าวในบทที่ ๔ ของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นสมควรที่จะศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย” อันเป็นอุบายในการศึกษาของผู้ที่สนใจในพระพุทธคุณบทโลกวิทู เพื่อให้บรรลุถึงจุดสูงสุดของการศึกษาทางพระพุทธศาสนาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายของพระพุทธคุณบทโลกวิทูในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาประเภทแห่งโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้ง
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษา “อิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย” ฉบับนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร โดยผู้ศึกษามุ่งวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย เฉพาะโลก ๓ คือ สังขารโลก สัตว์โลก โอภาสโลก พร้อมทั้งศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมในพระศาสนา โดยอาศัยข้อมูลในพระไตรปิฎก ๒ ฉบับ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองราชสมบัติ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมายุ ๕ รอบของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช

^{๑๐} เครือวัลย์ ศรีรัตนลัม, “คุณค่าและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในวรรณกรรมของสุนทรภู่ : กรณีศึกษา นิราศภูเขาทองและนิราศเมืองเพชร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๖๐.

๒๕๓๙ และพระไตรปิฎกและอรรถกถา (เฉพาะอรรถกถา) แปล ๙๑ เล่ม ฉบับ มหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๓ อรรถกถา ฎีกา ปกรณวิเสส (วิสุทธิ) หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตของเนื้อหาหลักธรรมของ “พระพุทธคุณบทโลกวิทู” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ขอบเขตของเนื้อหาประเภทแห่งโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้ง, และขอบเขตของเนื้อหาอิทธิพลของ พระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านการศึกษา

เพื่อศึกษาความหมายของพระพุทธคุณบทโลกวิทูในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร, เพื่อศึกษาประเภทแห่งโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งเป็นอย่างไร, เพื่อศึกษาอิทธิพลของพระพุทธคุณ บทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทยเป็นอย่างไร

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ความหมายของพระพุทธคุณบทโลกวิทูในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ ประเภทแห่งโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งนั้นเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ อิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทยเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **พระพุทธคุณ** หมายถึง คุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นไม่นิยมเรียกว่าเป็น คุณของพระพุทธเจ้าประเภทอื่นเลย หากกล่าวถึงคุณถึงคุณมักกล่าวในแง่อื่นหรือศัพท์อื่นแทน

๑.๕.๒ **โลกวิทู** หมายถึง จะหมายเฉพาะความรู้เรื่องโลกที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยที่เป็น ผลจากการนำประเภทความรู้เรื่องโลกในบทโลกวิทูมาใช้

๑.๕.๓ **สังขารโลก** หมายถึง โลกคือสังขาร ได้แก่ สภาวธรรม ๕๓ (จิตและเจตสิกธรรม ๕๒) ที่มีการปรุงแต่งตามเหตุตามปัจจัย (ปฏิจจสมุปบาทและปัจจัย ๒๔)

๑.๕.๔ **สัตว์โลก** หมายถึง โลกคือหมู่สัตว์ (๓๑ ภาพ) สัตว์ทั้งหลาย คน สัตว์ทั้งหมด ได้แก่ ผู้ซึ่งอยู่ในอารมณ์ต่าง ๆ มีรูป เป็นต้น

๑.๕.๕ **โอกาสโลก** หมายถึง โลกอันกำหนดด้วยโอกาส โลกอันมีในอวกาศ จักรวาล (๓๑ ภูมิ)

๑.๕.๖ **อิทธิพลที่มีต่อวรรณกรรม** หมายถึง แนวคิด วิธีคิดของผู้ประพันธ์วรรณกรรม ที่สามารถนำเนื้อเรื่องโลกตามหลักศัพท์มาช่วยอธิบายในวรรณกรรมของไทย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายของการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น ๒ ประการ คือ ๑. ตำราวิชาการพระพุทธศาสนา ๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ ตำราวิชาการพระพุทธศาสนา

๑.๖.๑.๑ พระพุทธโฆสมหาเถระ รจนา ได้แสดงทัศนะ “พุทธานุสสติ (อนุสสติ)” ไว้ในหนังสือ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ว่า พุทธานุสสติภาว วิธีเจริญพุทธานุสสติก็มีมรรฐาน อันโยคบุคคลผู้ประกอบ ด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว มีความประสงค์เพื่อที่จะเจริญพุทธานุสสติเป็นประการแรก ฟังไป ณ ที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ณ เสนาสนะอันสมควร แล้วพึงระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคเจ้าเนื่อง ๆ โดยนัยที่มาในพระบาลีว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น (๑) อิตปิ อรหํ = เป็นพระอรหันต์ แม้เพราะเหตุนี้ (๒) อิตปิ สมมาสมพุทโธ = เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ แม้เพราะเหตุนี้ (๓) อิตปิ วิชาจรณสมปนโน = เป็นผู้ทรงสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ แม้เพราะเหตุนี้ (๔) อิตปิ สุกโต = เป็นผู้เสด็จไปดี แม้เพราะเหตุนี้ (๕) อิตปิ โลกวิทู = เป็นผู้ทรงรู้แจ้งโลก แม้เพราะเหตุนี้ (๖) อิตปิ อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ = เป็นทรงเป็นสารถิฝึกบุรุษที่ควรฝึกชั้นยอดเยี่ยม แม้เพราะเหตุนี้ (๗) อิตปิ สตถา เทวมนุสสานํ = เป็นเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แม้เพราะเหตุนี้ (๘) อิตปิ พุทโธ = เป็นทรงเป็นพุทธ แม้เพราะเหตุนี้ (๙) อิตปิ ภควา = ทรงเป็นภควา แม้เพราะเหตุนี้^{๑๑}

๑.๖.๑.๒ พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจารย์ ได้แสดงทัศนะ “พุทธานุสสติ (อนุสสติ)” ไว้ในหนังสือ สมถกรรมฐานที่ปณี ว่า พุทธานุสสติ การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้ามี โลกวิทู เป็นต้นเนื่อง ๆ ชื่อว่า พุทธานุสสติ ดังมีวจนัตถะว่า “พุทฺธํ อนุสฺสตี = พุทธานุสสติ” การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าเนื่อง ๆ ชื่อว่า พุทธานุสสติ ได้แก่ สติเจตสิก ที่มีคุณของพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์

การระลึกไปในพระพุทธคุณนั้น จะระลึกเป็นภาษาบาลีดังต่อไปนี้ อิตปิโส ภควา, อรหํ, สมมาสมพุทโธ, วิชาจรณสมปนโน, สุกโต, โลกวิทู, อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ, สตถาเทวมนุสสานํ, พุทโธ, ภควาฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีชื่อเสียงเลื่องลือแซ่ซดตลอดทั่วไประหว่างพรหมโลก ด้วยพระคุณบวว่า “โลกวิทู” เพราะเป็นผู้รู้แจ้งโลกทั้ง ๓ คือ สัตว์โลก โอภาสโลก สังขารโลก อย่างทั่วถึงโดยรอบทุกประการ^{๑๒}

^{๑๑} พระพุทธโฆสเถระ รจนา, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลและเรียบเรียง สมเด็จพระญาณสังวร (อาจ อาสภมหาเถระ) พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔๔-๓๔๕.

^{๑๒} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจารย์, สมถกรรมฐานที่ปณี, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : วี. อินเตอร์พรีนซ์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

๑.๖.๑.๓ พระพุทธทาสภิกขุ อินทปณฺโณ ได้แสดงทศนะ “พระพุทธคุณ” ไว้ในหนังสือ พระพุทธคุณบรรยาย ว่า ปุคคลิกลักษณะของพระพุทธองค์ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

ข้อที่ ๑ พระพุทธองค์ทรงประกอบไปด้วยพระคุณ ๓ อย่าง คือ (๑) พระวิสุทธิคุณ (๒) ปัญญาคุณ (๓) เมตตาคุณ

ข้อที่ ๒ พระพุทธองค์ทรงประกอบไปด้วยเรื่องสมบัติ ๒ ประการ คือ (๑) รูปสมบัติ คือ พระองค์ทรงสมบูรณ์ด้วยรูปสมบัติ ได้แก่ มหาบุริสลักษณะ ๓๒ ประการ (๒) คุณธรรมสมบัติ หรือ คุณสมบัติ คือ คุณธรรมทางจิตใจ

ข้อที่ ๓ ชีวพฤติ คือ ความเป็นไปแห่งชีวิต แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ชีวพฤติที่ ๑ พระพุทธองค์ทรงมีพระมารดาบิดามีชาติอันดีทั้งสองฝ่าย ชีวพฤติที่ ๒ พระพุทธองค์ทรงได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ การศึกษาอบรมอย่างดีที่สุด ชีวพฤติที่ ๓ คือ ความเป็นพระองค์เองที่ดีที่สุด^{๑๓}

๑.๖.๑.๔ พร รัตนสุวรรณ ได้แสดงทศนะ “ชีวิตในสากลจักรวาล” ไว้ในหนังสือ พุทธวิทยา ว่า ชีวิตในสากลจักรวาลในหลักปฏิจจสมุปบาท ดังต่อไปนี้ หลักปฏิจจสมุปบาท พระองค์ได้ทรงประมวลชีวิตในสากลจักรวาลไว้ทั้งหมด แล้วทรงแบ่งเป็น ๔ ภูมิ คือ (๑) กามาวจรภูมิ พวกที่ยังเกี่ยวข้องกับในกาม เช่น สัตว์ มนุษย์ และเทวดา (๒) รูปาวจรภูมิ พวกที่ไม่เกี่ยวข้องกับในกามและมีรูปร่างเป็นตัวตน คือ พวกรูปพรหมต่าง ๆ (๑๖ ชั้น) (๓) อรูปาวจรภูมิ พวกที่ไม่มีรูป คือ พวกอรูปพรหม มีชีวิตเป็นนามธรรมล้วน (๓) โลกุตตรภูมิ พวกที่อยู่เหนือวิสัยธรรมดาของโลก คือ พระอริยบุคคลต่าง ๆ

อีกนัยหนึ่ง พระองค์ได้ประมวลกำเนิดของชีวิตในสากลจักรวาลไว้ทั้งหมด แล้วทรงแบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ (๑) ขราพุชะ พวกที่เกิดออกมาเป็นตัว เช่น คนหรือสัตว์บางประเภท (๒) อันทชะ พวกที่เกิดออกมาเป็นไข่ แล้วมาฟักข้างนอก เช่น ไก่ นก เป็นต้น (๓) สังเสทชะ พวกที่เกิดในที่ชื้นแฉะ เช่น พวกเชื้อโรคต่าง ๆ (๔) โอปปาติกะ พวกที่เกิดเป็นตัวตนโดยสมบูรณ์ทันทีทันใด ไม่ได้ออกมาจากครรภ์มารดา ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิด ไม่มีซากเหลืออยู่ พวกนี้มีกายเป็นทิพย์ เช่น พวกสัตว์นรก เปรต อสุรกาย เทวดา และพรหม

อีกนัยหนึ่ง พระองค์ได้ประมวลภพเป็นที่อยู่ของสัตว์ในสากลจักรวาลทั้งหมด เรียกว่า สัตตาวาส ๙ คือ (๑) สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน เช่น มนุษย์ เทวดาบางหมู่ วินิปาติกะ (เปรต) บางหมู่ (๒) สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่น พรหมผู้เกิดอยู่ในปฐมฌาน (๓) สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาต่างกัน เช่น พรหมอาภัสสระ (๔) สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่น พรหมสุกทินะ (๕) สัตว์เหล่าหนึ่งไม่มี

^{๑๓} พระพุทธทาส อินทปณฺโณ, พระพุทธคุณบรรยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิไชยา, ๒๕๔๓), หน้า ๓๒-๓๕.

สัญญา ไม่เสวยเวทนา เช่น อสัญญัตตพรหม (๖) สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นอากาศาณัญญายตนะ (๗) สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นวิญญานัญญายตนะ (๘) สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นอากิญจัญญายตนะ (๙) สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงได้นามว่า โลกวิทู ผู้รู้แจ้งโลก^{๑๔}

๑.๖.๑.๕ ศักดิ์สิทธิ์ พันธุ์สัตย์ และคณะ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมวิภาค : หนังสือเรียนนักรธรรม ชั้นโท” คำว่า พุทธคุณ หมายถึง คุณของพระพุทธเจ้าเป็นเนรมิตกานาม ได้แก่ พระนามที่ตั้งตามลักษณะหรือคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวของพระพุทธเจ้า พระพุทธคุณ ๙ จัดลงในสมบัติ ๒ คือ ข้อ ๑ (อรหัง) - ๕ (โลกวิทู) จัดเป็นอัตตสมบัติ ข้อ ๖ (อนุตตโร ปุริสทัมมสารถิ) - ๙ (ภควา) จัดเป็นปรหิตสมบัติ, และย่อลงในพระพุทธคุณ ๓ คือ ข้อ ๑ (อรหัง) วิสุทธิคุณ ข้อ ๒ (สัมมาสัมพุทธโธ), ข้อ ๓ (วิชชาจรณสัมปันโน), ข้อ ๕ (โลกวิทู), ข้อ ๘ (พุทธโธ) เป็นปัญญาคุณ ข้อ ๔ (สุคโต), ข้อ ๖ (อนุตตโร ปุริสทัมมสารถิ), ข้อ ๗ (สัตถา เทวมนุสสานัง), ข้อ ๙ (ภควา) เป็นกรุณาคุณ มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า นวรหคุณ (นวารหคุณ)^{๑๕}

๑.๖.๑.๖ พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ได้กล่าวไว้ในหนังสือภูมิวิลาสินีว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงรู้แจ้ง สัตว์โลก โลกคือหมู่สัตว์ หมายถึงสัตว์ ในอบายภูมิ มนุษย์ เทวดา และหมู่พรหมทุกชั้น สัตว์ที่อุบัติเกิดในมนุษย์ภูมินี้ ก้องอาจสามารถที่จะกระทำความดีได้อย่างยอดเยี่ยมอีกเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ทานคือการให้ มนุษย์ทั้งหลายก็กระทำกันเป็นประจำ ไม่ว่ามนุษย์ชาติไหน ภาษาไหน ก็รู้จักมีจิตเมตตาให้ทานกันทั้งนั้น และก็ให้กันมานานทุกกาลทุกสมัย นอกจากจะให้ทานแก่เพื่อนคนด้วยกันแล้ว มนุษย์ยังมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ทานแก่สัตว์ในภูมิอื่นอีกด้วย เช่น ให้อาหารเป็นทานแก่หมู หมา เป็ด ไก่ กา ซึ่งเป็นสัตว์ในดิรัจฉานภูมิเป็นต้น นอกจากนั้น ในการกระทำการกุศลซึ่งสูงขึ้นไปกว่าทานคือการรักษาศีล ในมนุษย์โลกมีการรักษาศีลตามกำลังความสามารถของแต่ละมนุษย์ บางมนุษย์มีศรัทธารักษาแต่เพียงศีล ๕ บางมนุษย์เฝ้ารักษาศีล ๘ ศีล ๑๐ บางมนุษย์เฝ้ารักษาศีลสูงลิบ อดส่ำรักษาศีล ๒๒๗ ดูเอาเถิดเหล่าสัตว์ในภูมิอื่นใดเล่า ซึ่งจักมีน้ำใจองอาจกล้าหาญรักษาศีลได้อย่างมนุษย์เป็นไม่มีแน^{๑๖}

^{๑๔} พร รัตนสุวรรณ, **พุทธวิทยา พุทธปรัชญา ฉบับพิศดาร เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑-๒๗.

^{๑๕} ศักดิ์สิทธิ์ พันธุ์สัตย์ และคณะ, **ธรรมวิภาค : หนังสือเรียนนักรธรรมชั้นโท** (ฉบับมาตรฐานบูรณาการชีวิต), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเสียง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕๓.

^{๑๖} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), **ภูมิวิลาสินี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดอกหญ้า จำกัด (มหาชน), ๒๕๑๑), หน้า ๒๔๒-๒๔๓.

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๒.๑ แม่ชียุพา ทองบุตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระพุทธรูป บพโลกวิทู” ผลการศึกษาได้พบว่า พระพุทธรูปมีคุณมากมายนักจากหลักฐานคำสอน คือ พระไตรปิฎก ทำให้ได้ทราบว่าพระพุทธรูปเกิดขึ้นพร้อมกับการตรัสรู้ธรรม จัดเป็นวิโมกข์ชั้นตติยภูมิ เป็นสัจฉิกาปัญญาภูมิ และมีพระพุทธรูปที่เกิดขึ้นจากเหล่าพุทธบริษัทได้พบเห็นพระองค์แล้ว มีจิตศรัทธาเลื่อมใสได้พรรณาสรรเสริญพระพุทธรูปไว้มากมายก็มี โดยเฉพาะพระพุทธรูป ๙ ที่เป็นพระนามเด่นของพระพุทธเจ้า เหล่าชนมักพรรณาสรรเสริญ บอกต่อแก่คนอื่นๆ ที่ยังไม่รู้จักพระพุทธเจ้า เพื่อให้รู้ว่าพระพุทธรูปมีพระคุณและมีความประเสริฐเช่นไร จนกระทั่งกิตติศัพท์อันงามของพระองค์ขจรไป ตั้งแต่สมัยพุทธกาล สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทุกคนก็รู้จักกันดีและนิยมสวดกันแพร่หลาย พระพุทธรูป ๙ หรือที่เรียกว่า นวารหุณ แปลว่า คุณของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอรหันต์ ๙ ประการ^{๑๗}

๑.๖.๒.๒ อีริโซติ เกิดแก้ว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระพุทธรูปในสิ่งพิมพ์พระเครื่อง” ผลการศึกษาได้พบว่า พระพุทธรูปในฐานะที่พึ่งอันประเสริฐ เนื่องจากพระพุทธรูปคือสภาวะแห่งความรู้แจ้ง สะอาด บริสุทธิ์ ที่ชาวพุทธจะต้องพัฒนาตนให้เข้าถึงพุทธภาวะ (อนุพุทธะ) ด้วยการมีศรัทธาที่มั่นคง (อจลศรัทธา) ในพระคุณความดีของพระพุทธเจ้าและน้อมเอาพระพุทธรูปมาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความดีตามพระพุทธรูป และการพึ่งตนซึ่งเป็นการตั้งเอาศักยภาพที่มีอยู่มาพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงพระพุทธรูป เช่น การขัดกิเลสได้อย่างเด็ดขาด เป็นต้น^{๑๘}

๑.๖.๒.๓ พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ (วันจันทร์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “นรกและสวรรค์ในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบ พระพุทธรูปเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติของความเป็นพระบรมศาสดาคือพระองค์ทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณทรงรู้แจ้งโลกโดยองค์รวมแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. โอกาสโลก โลกที่มั่นคงเนื้อที่ สิ่งใดมั่นคงเนื้อที่ อันนั้นเรียกว่า โอกาสโลกลักษณะอย่างนี้คือแผ่นดินนั่นเอง แผ่นดินที่ประกอบด้วยพื้นที่ทั้งหลาย มันเป็นเพียงของแข็งอันหนึ่งที่กินเนื้อที่ออกไปเท่านั้น โลกอย่างนี้คือวัฏฏะ ๒. สัตว์โลก โลกคือหมู่สัตว์ เป็นโลกกิเลส คือโลกแห่งความรู้สึกในจิตใจที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นๆ ถือเอาตามตัวหนังสือ คำว่า สัตต หรือ สัตว แปลว่า เกี่ยวข้อง สัตวโลก โลกแห่งความเกี่ยวข้อง สิ่งเกี่ยวข้องคือกิเลส หมายถึงมนุษย์ เทวดา พรหม และสัตว์ทั้งหลาย ๓. สังขารโลก โลกคืออาการที่มันปรุงแต่งไม่หยุด คำว่า สังขาร แปลว่าปรุงแต่งเรื่อยไป

^{๑๗} แม่ชียุพา ทองบุตร, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระพุทธรูป บพโลกวิทู”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑.

^{๑๘} อีริโซติ เกิดแก้ว, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระพุทธรูปในสิ่งพิมพ์พระเครื่อง”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๖.

ปรุ่่งแต้่งจากสิ่งนั้นให้เกิดสิ่งนี้ จากสิ่งนี้ให้เกิดสิ่งโน้น ปรุ่่งแต้่งเรื่อยไปลูกโซ่อย่างนี้^{๑๙}

๑.๖.๒.๔ พระมหาธานินทร์ อาทิตวโร (คําคมล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังฆารเพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาได้พบว่า สังฆารในพระพุทธศาสนามี ๓ ประเภท คือ สังฆารในไตรลักษณ์ สังฆารในชั้น ๕ และสังฆารในปฏิจจสมุปบาท สังฆารในไตรลักษณ์ ครอบคลุมสังฆารทุกอย่าง เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม สังฆารในชั้น ๕ เป็นส่วนหนึ่งของสังฆารในไตรลักษณ์ เป็นนามธรรมอย่างเดียว ส่วนสังฆารในปฏิจจสมุปบาท ก็คือสังฆารในชั้น ๕ ที่เป็นภาคปฏิบัติการ (ได้แก่เจตนา)^{๒๐}

๑.๖.๒.๕ ดวงทิพย์ โรจน์กิตติการ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่อง จอมจักรพรรดิอโศก” ผลการศึกษาพบว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม จะอยู่โดดเดี่ยวแต่ลำพังผู้เดียวไม่ได้ มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะ การมาอยู่รวมกันจำเป็นต้องมีเครื่องผูกมัดจิตใจของคนเหล่านี้ให้อยู่รวมกันอย่างเป็นระเบียบ สิ่งที่ผูกมัดจิตใจมนุษย์ในสังคมได้ดีคือ “ศาสนา” เพราะหลักธรรมคำสอนในศาสนา เมื่อซึมซาบอยู่ในจิตใจของมนุษย์แล้ว จะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจไม่ให้กระทำชั่ว ศาสนาจึงเป็นหลักสำคัญของพื้นฐานชีวิต คนไทยมีความผูกพันกับสถาบันศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ปรัชญาทางพุทธศาสนาสอดคล้องกับนิสัยใจคอและวิถีชีวิตของคนไทย คำสอนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญมากในการช่วยพัฒนาสังคมไทย เนื่องจากการที่คนรู้จักบาปบุญคุณโทษช่วยให้สังคมไทยเป็นสังคมที่สงบสุขพอสมควร เพราะว่าเมื่อคนในสังคมมีธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วย่อมช่วยกันรักษาความเป็นปกติสุขของสังคมไว้ได้ วรรณกรรมประเภทคำสอนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญมากในการช่วยพัฒนาสังคมไทยดังกล่าว แต่บางครั้งวรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนาซึ่งเป็นการให้ความรู้ทางศาสนาทางอ้อมสามารถจูงใจคนให้เชื่อถือได้มากกว่าการให้ความรู้ทางด้านศาสนาทางตรง^{๒๑}

^{๑๙} พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา (วันจันทร์), “นรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๖๙-๗๐.

^{๒๐} พระมหาธานินทร์ อาทิตวโร “ศึกษาพัฒนาสังฆารเพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๑} ดวงทิพย์ โรจน์กิตติการ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่อง จอมจักรพรรดิอโศก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๖๑.

๑.๖.๒.๖ พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน (หินศิลา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในไตรภูมิพระร่วง” ผลการศึกษาได้พบว่า แนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในไตรภูมิพระร่วง เกิดขึ้นเพื่อตอบปัญหาของมนุษย์เกี่ยวกับโลกและจักรวาล ปัญหาเรื่องดังกล่าวอาศัยแนวคิดหลังจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดพื้นฐานที่เป็นบริบทในสังคมยุคสมัยสุโขทัย คำตอบอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจในคัมภีร์ดังกล่าวคือวิวัฒนาการของโลกกำเนิดของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ใน ๓๑ ภูมิ และความสำคัญของไตรภูมิพระร่วงก็อยู่ในการสอนให้เห็นความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง แม้การไปเกิดในสุคติภูมิก็ไม่มีความแน่นอน ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารต่อไป การบรรลุพระนิพพานเท่านั้นที่ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป^{๒๒}

๑.๖.๒.๗ นายธงไชย สุขแสง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์สังขารในพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาได้พบว่า สังขารมีความหมายหลายนัย สังขารหมายถึงสิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง สิ่งที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง สิ่งประกอบและปรุงแต่งขึ้นเป็นร่างกายและจิตใจ รวมกันเป็นรูปธรรมนามธรรม สังขารแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. สังขารแบ่งตามรูปธรรม ได้แก่ อุปาทินกสังขาร และอนุปาตินกสังขาร ๒. สังขารแบ่งตามนามธรรมที่เกิดขึ้นกับจิต ได้แก่ สังขารที่เป็นฝ่ายกุศลธรรม สังขารในฝ่ายอกุศลธรรม และสังขารฝ่ายอัพยาภคธรรม ๓. สังขารแบ่งตามเจตนาที่ปรุงแต่งการกระทำ ได้แก่ กายสังขาร วจิสสังขาร และมโนสังขาร หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังขารปรากฏอยู่ในไตรลักษณ์ โลก ๓ ชั้น ๕ อุปาทานชั้น ๕ มาร ๕ และปฏิเสธสมุปปาทความสำคัญของสังขารนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนต่างบุคคล ต่างกาล ต่างสถานที่ ทั้งที่เป็นสังขารโดยตรง และความหมายที่หมายถึงสภาวะปรุงแต่งให้เป็นตามเหตุปัจจัย^{๒๓}

สรุป เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบประเด็นที่มีผู้วิจัยไปแล้วคือปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการนับถือพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ ของชาวไทยค่อนข้างมาก และการนับถือศาสนาของชาวไทย จะมีลักษณะของการผสมผสานของแนวคิดและความเชื่อหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน เห็นได้จากชาวไทยส่วนหนึ่งที่เวลาประสบกับปัญหาชีวิตจะหันไปพึ่งพระพุทธศาสนาในความเป็นสภาวะที่พึ่งที่กล่าวกันว่ามีความสามารถจัดปัญหาหรือช่วยสนองความต้องการในบางเรื่องได้ แม้การสวดมนต์ **บทพุทธคุณ** ในบางลักษณะก็มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดอำนาจฤทธิ์ในเชิงดลบันดาลสิ่งที่พึ่งหรือที่ยึดเหนี่ยวบางอย่างดังนั้นวรรณกรรมในยุคสมัยต่าง ๆ ได้เป็นกุศโลบายที่ทำให้ผู้มีศรัทธา

^{๒๒} พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน (หินศิลา), "การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในไตรภูมิพระร่วง", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๓} นายธงไชย สุขแสง, "การศึกษาวิเคราะห์สังขารในพระพุทธศาสนา", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

ปฏิบัติธรรม แต่โดยภาพรวมของงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วได้สรุปผลของศรัทธาไว้ในเชิงบวกคือเป็นอุปบายหรือสิ่งที่จะดึงดูดคนเข้าหาพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักคำสอนและบำรุงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาทำให้คนเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาได้

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการสืบค้นโดยอาศัยเอกสาร โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ (Primary) ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธคุณบทโลกวิทู และอิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทยในพระพุทธศาสนา

๑.๗.๒ ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ (Secondary) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธคุณบทโลกวิทูจาก วรรณคดี ฎีกา ปกรณวิเสส หนังสือ ตำราวิชาการ บทความ เอกสาร รายงานการวิจัยวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

๑.๗.๓ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิมาประมวลผล นำมาสรุป รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑.๗.๔ ขั้นตอนการนำเสนอ การนำข้อมูลที่ได้นั้นมานำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณานำข้อมูลผ่านการตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ พร้อมนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ตามกระบวนการของมหาวิทยาลัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบความหมายของพระพุทธคุณบทโลกวิทูในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทำให้ทราบประเภทแห่งโลกที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้ง

๑.๘.๓ ทำให้ทราบอิทธิพลของพระพุทธคุณบทโลกวิทูที่มีต่อวรรณกรรมไทย